

SLUTTRAPPORT

Tiltaksområde:	Rehabilitering
Prosjektnr:	2007/3/0015
Prosjektets varighet:	2 årig
Prosjekt:	”Vis meg hva du sier!”
Søkerorganisasjon:	HLF (Hørselshemmedes Landsforbund)
Prosjektleder:	Marit Gaudernack Briskeby skole og kompetansesenter as

Dette prosjektet er finansiert med Extra-midler fra stiftelsen Helse og Rehabilitering

Stiftelsen for norske helse- og rehabiliteringsorganisasjoner

Forord

Norsk med tegnstøtte (NMT) er en visuell kommunikasjonsmetode. Vi bruker et vanlig talespråk sammen med mimikk/kroppsspråk. I tillegg setter vi tegn til de mest meningsbærende ordene i setningene. Tegnene er hentet fra døves tegnspråk, men det sentrale i metoden er det norske talespråket.

Behovet for å lære en mer visuell form for kommunikasjon har vist seg å være økende. Både hørselshemmede og personer med språk- og kommunikasjonsvansker har glede av omgivelser hvor metoden benyttes. De fleste hørselsfaglige kompetansesentrene tilbyr kurs i NMT, men har manglet lærebøker og materiell.

Hensikten med prosjektet *Vis meg hva du sier!* har vært å utvikle et kursmaterieell som skal kunne benyttes av voksne nærpersoner eller fagfolk som har behov for å tilegne seg en mer visuell kommunikasjonsform. Prosjektet er kategorisert under rehabilitering.

Prosjektet startet i januar 2008, og grunnkursmateriellet ble ferdig høsten 2008. Materiellet til oppfølgingskurset ble påbegynt i januar 2009 og slutført i november 2009.

Prosjektleder har vært Marit Gaudernack ved Briskeby skole og kompetansesenter as. og prosjektmedarbeider har vært Marit Mørk Enger ved Nedre Gausen kompetansesenter.

Vi ønsker å takke reklamebyrået "Boks" i Oslo for et godt og kreativt samarbeid.

Til slutt står det igjen å takke stiftelsen Helse og Rehabilitering som har finansiert prosjektet.

Sammendrag

Bakgrunn

NMT har i en årrekke eksistert som en brobygger mellom talespråket og tegnspråket. Kommunikasjonsmetoden har vist seg å være et funksjonelt støtteredskap for personer som har norsk talespråk som sitt morsmål, men som trenger visuell støtte for å oppfatte budskapet.

Hensikten med prosjektet har vært å øke kompetansen i kommunikasjonsmetoden NMT gjennom å utvikle et pedagogisk kursmaterieell som kan benyttes av fagpersoner som skal undervise i NMT.

Målsetting

Målsettingen har vært å utvikle to kurs, et grunnkurs og et oppfølgingskurs. Til hvert kurs ønsket vi å lage ett hefte og en rekke pedagogiske spill. Intensjonen bak hefter og spill har vært å skape et materiell som gir klare og visuelle signaler slik at tegnene blir lettere å huske. Ved å benytte fotos som gir et tredimensjonalt bilde av tegnene, fungerer heftene som oppslagsverk i etterkant av kursene.

Hensikten bak spillene har vært å løse opp de sosiale rammene på en slik måte, at innlæringen av tegn både blir morsom og lett.

Målgruppe

Vår målgruppe er voksne som ønsker å lære norsk med tegnstøtte, men materialet kan også tilpasses barn.

Prosjektets innhold og betydning

Vårt mål har vært å utvikle et kursmateriell som holder høy kvalitet både når det gjelder det pedagogiske innholdet og den produktmessige utførelsen. Hensikten er at materialet skal kunne bidra til å gi kursholderne den pedagogiske og faglige tryggheten som er nødvendig når en skal fungere som inspirator for andre.

Materialet kan enten brukes som det er, eller fungere som en idébank hvor andre kursholdere har muligheter til å finne tips og oppgaver som kan være et supplement til egne kurs.

Et langsiktig mål er å kunne gi så mange som mulig kjennskap til, og kunnskap om NMT som en effektiv kommunikasjonsmetode for å nå personer med hørselsnedsettelse, eller mennesker med språk- og kommunikasjonsvansker.

Innhold

1. Bakgrunn for prosjektet	5
<i>Kommunikasjon</i>	5
<i>To forskjellige språk</i>	5
<i>Ulike gruppers behov for NMT</i>	5
<i>Materiell</i>	6
<i>Målsetting og målgruppe</i>	6
2. Prosjektgjennomføring	7
<i>Samarbeidspartnere</i>	7
3. Resultater og resultatvurdering	8
<i>Prosjektets betydning</i>	8
<i>Markedsføring og distribusjon</i>	9
4. Videre planer	9
5. Vedlegg	9

1. Bakgrunn for prosjektet

Som et ledd i rehabiliteringen av unge og voksne tunghørte og døvblitte har Briskeby skole og kompetansesenter as tilbudt kurs i norsk med tegnstøtte, NMT. NMT er en metode vi bruker for å visualisere talen. Vi kommuniserer med vanlig norsk tale, og tar i bruk mimikk og kroppsspråk for å understreke innholdet. I tillegg bruker vi tegn fra døves tegnspråk.

Kommunikasjon

Kommunikasjon er viktig for å oppnå sosial kontakt. Det er en forutsetning at både avsender og mottaker har en felles språkkode, ellers blir det ingen funksjonell kommunikasjon.

Vi gjør oss forstått gjennom tale, men vi trenger flere sanser for å fortolke det som blir sagt; hørsel, syn og hjernens evne til fortolkning. Hvis vi har en defekt på en av disse sansene, vil vi få store problemer med å oppfatte hva våre omgivelser prøver å fortelle oss. Uten hørselen får vi ikke tilgang til ordene, men også synet gir viktig tilleggsinformasjon. Vi ser at avsenderen vil fortelle oss noe, og vi ser også hvilken sinnsstemning han er i. Hjernens evne til å fortolke hørsels- og synsinntrykkene er av vital betydning for kommunikasjonen. Dersom det er en funksjonssvikt her vil kommunikasjonen ikke nå fram, selv om både øyne og ører fungerer optimalt.

To forskjellige språk

Det hørselsfaglige feltet i Norge har, tradisjonelt sett, vært todelt. På den ene siden et tegnspråklig miljø og på den andre siden et miljø som har vektlagt talespråket. De som er født døve, eller som ble døve i unge alder, har blitt lært opp til å bruke døves tegnspråk, mens de som er tunghørte eller døvblitte etter å ha lært norsk talespråk, har fortsatt å bruke talespråket.

Det har vært lite samhandling mellom fagmiljøene i disse to tradisjonene. Lovhjemlede rettigheter har også bidratt til at man som hørselshemmet i stor utstrekning har vært nødt til å velge ett av alternativene. Dette har også gitt føringer for hvor man ønsket å ha tilhørighet.

Ulike gruppers behov for NMT

I de senere årene har stadig flere døve fått operert inn et cochleaimplantat. Et cochleaimplantat (CI) består av en radiomottaker som opereres inn i bensubstansen bak øret. Den består av en rekke elektroder som legges inn i ørets sneglehus (cochlea). Disse stimulerer hørselsnerven direkte med signaler som sendes videre til hjernen hvor de blir tolket. Det ytre utstyret til et CI består av mikrofon og radiosender som festes med magnet bak øret.

Erfaringen viser at mange med CI fungerer som tunghørte, og har stor nytte av en mer visuell kommunikasjon. Døve barn og deres foreldre har lovfestede rettigheter (Opplæringsloven og Folketrygdloven) til opplæring i den kommunikasjonsformen barnet deres benytter, døves tegnspråk. Foreldre til barn med CI som ikke ønsker tegnspråklig opplæring av barnet sitt, men ønsker en opplæring i å visualisere talespråket, har foreløpig ikke tilsvarende rettigheter.

Det viser seg at også andre grupper enn hørselshemmede har behov for en mer visuell kommunikasjon. Mennesker med ulike språk – og kommunikasjonshemninger har stor nytte av at omgivelsene bruker NMT. Til nå har ikke foreldre til denne gruppen (personer med Down syndrom, autister, personer med multihandikapp og lignende) hatt en tilsvarende lovfestet rett som foreldre av døve barn har, til opplæring i den kommunikasjonsformen barnet deres har utbytte av. Det er likevel ting som tyder på at det kan skje en positiv endring på dette området i framtiden¹.

Materiell

Innen Statped har det vært etablert et nettverk som har hatt som mål å samarbeide om innholdet i NMT- kursene som de forskjellige hørselsfaglige kompetansesentrene tilbyr.

Vi har hatt få kilder hvor vi har kunnet hente ideer til kursene fra. Materiellet som har vært tilgjengelig var svært begrenset i omfang, og bar preg av å være ”hjemmelaget” eller det hadde barn som målgruppe.

Målsetting og målgruppe

Vi har sett et stadig økende behov for ferdigheter kommunikasjonsmetoden NMT, både blant hørselshemmede barn og unge og nettverket rundt dem, og i nettverket rundt språk- og kommunikasjonshemmede. Vår målsetting med prosjektet har vært å utvikle et kursmaterieell som kunne imøtese dette behovet i voksegruppen.

¹ Innst. S. nr. 239, 2008 – 2009, midlertidig. Dokument nr. 8:72 (2008 – 2009) Innstilling fra Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Ine Marie Eriksen Søreide, Bent Høyne, Gunnar Gundersen, Sonja Irene Sjøli, Olemic Thommesen og André Oktay Dahl om styrkede rettigheter for barn, unge og voksne med kommunikasjonsvansker.

2. Prosjektgjennomføring

Vi ønsket at materiellet skulle dekke to behov: Behovet for grunnleggende kunnskaper i NMT, og behovet for en videreutvikling av kunnskapene. Hvert av kursene skulle gå over 12 t, og hvert kurs skulle ha et kurshefte og fem pedagogiske spill.

Vi innledet et samarbeid med reklamebyrået Boks i Oslo i 2008 for å utvikle i første rekke heftet og spillene til grunnkurset, og i 2009 heftet og spillene til videreføringskurset.

Kursmateriellet skulle inneholde et grunnkurs og et videreføringskurs, pluss pedagogiske spill som skulle lette innlæringen av tegn.

For veldig mange er bruk av tegn ukjent og nytt. Det vil derfor være behov for å øve gjentatte ganger for å få tegnene riktige. Under utarbeidelsen av materiellet har det av denne grunn vært viktig at den visuelle utformingen gir tydelige og klare instruksjoner for hvordan tegnene skal utføres.

Samarbeidspartnere

- Fylkesaudiopedagog i Buskerud Marit Mørk Enger, Nedre Gausen kompetansesenter.
- Tolker ved Nedre Gausen kompetansesenter; Elin Johansen og Lene Hartveit.
- Reklamebyrået Boks, Oslo.
- Trykkeriet PoliNor, Drammen.

Ved prosjektstart ble to reklamebyråer kontaktet. Begge byråene ble orientert om hvilken type produkt vi ønsket, og begge byråene fikk i oppgave å legge fram sitt løsningsforslag.

Reklamebyrået Boks ble til slutt valgt på bakgrunn av kreative forslag til utforming av det endelige produktet, og fordi prosjektledelsen og byrået tidlig opplevde god kommunikasjon seg imellom.

Vi valgte å presentere tegnene ved hjelp av fotos, fordi det gir et klart og tredimensjonalt bilde i forhold til alternativet som var tegninger. For å vise selve utførelsen av et tegn kunne vi også bruke to fotosekvenser av tegnet, slik at bevegelsene kom tydeligere fram. Vi valgte også fotografier av tegnene, fordi tilsvarende bruk av tegninger ville ha gitt et todimensjonalt bilde av tegnene, og dessuten blitt adskillig dyrere.

Som fotomodeller valgte vi erfarne tegnspråktolker, fordi de er profesjonelle tegnbrukere. Vi ville ellers ha måttet bruke mye tid på å instruere fotomodellene.

3. Resultater og resultatvurdering av produktet

Allerede tidlig under arbeidet med materialet til trinn 1, ble det klart at utgiftene til produksjon av materialet ville overstige budsjettet både i 2008 og 2009. Det ble likevel besluttet av direktøren for Briskeby skole og kompetansesenter as at prosjektet skulle slutføres til tross for underskudd begge prosjektårene.

Heftet og spillene til trinn 1 var ferdig høsten 2008, og ble umiddelbart tatt i bruk på kurs, både av Briskeby skole- og kompetansesenter as og av Nedre Gausen kompetansesenter.

Gjennom Statpeds NMT-nettverk har det kommet ønske om å få heftene med spiralrygg istedenfor limfrest rygg, fordi heftene da kan ligge oppslått på bordet foran deltakerne. Hefte 1 ble laget med limfrest rygg, og har ikke den egenskapen at det kan ligge oppslått. Denne typen rygg er heller ikke like holdbar som spiralrygg. Vi besluttet derfor at spiralrygg var en forbedring av produktet, og hefte 2 ble derfor produsert med spiralrygg.

Vi ønsker også å benytte spiralrygg når hefte 1 trykkes i nytt opplag.

Det har også kommet ønsker fra både kursholdere og kursdeltakere om å få et register over hvilke tegn hvert av heftene inneholder. Dette ble laget, og register over begge heftene ble satt inn i hefte 2. Ved nytt opplag vil vi sette registrene over begge heftene også inn i hefte 1.

Prosjektets betydning

De muntlige tilbakemeldingene fra kursdeltakere og kursholdere har vært utelukkende positive. Det kommer tydelig fram av tilbakemeldingene, at materialet dekker et behov som har eksistert lenge.

Det har også kommet kommentarer fra kursdeltakere som synes det er lett å forstå hvordan et tegn skal gjøres ut fra fotografiene i heftene. Tegn læres, men glemmes om de ikke brukes. Heftene brukes derfor også som oppslagsverk etter endt kurs.

Evalueringer etter avsluttede kurs har vært svært gode. Kursdeltakerne uttrykker at kursopplegget er morsomt, engasjerende og lærerikt.

Det har kommet positive muntlige tilbakemeldinger fra både Nedre Gausen kompetansesenter og Møller kompetansesenter om at materialet fungerer godt. De uttrykker også begeistring over at det endelig finnes et kursmaterieil.

På Briskeby skole og kompetansesenter as har vi allerede holdt to grunnkurs med det nye kursmaterieil. Vår erfaring er at det gir større faglig tyngde og trygghet å bruke et gjennomarbeidet og profesjonelt utformet kursmaterieil enn det vi brukte tidligere.

Markedsføring og distribusjon

Etter at materialet til trinn 1 var ferdig, ble det publisert en sides artikkel i Statpedmagasinet med bilder og informasjon om materialet. Informasjon om produktet ble også lagt ut på nettsidene til Statped og Briskeby skole og kompetansesenter as. I tillegg fikk alle de hørselsfaglige kompetansesentrene i landet tilsendt et gratis eksemplar av hefte og spill til trinn 1.

I disse dager planlegges det å legge ut Vis meg hva du sier! trinn 1 og 2, til salg på nettbutikken til både HLF (Hørselshemmedes Landsforbund), Briskeby skole og kompetansesenter as og Møller kompetansesenter. Det vil selvsagt by på utfordringer å få markedsført produktet på en så bred og god måte som mulig. Vi er et hørselsfaglig kompetansesenter og vil kunne nå vårt hørselsfaglige nettverk med informasjon om produktene.

Når det gjelder å nå nettverkene rundt personer med språk- og kommunikasjonsvansker har vi større utfordringer. Vi har begrensede ressurser, både når det gjelder fagpersoner og økonomiske forhold rundt markedsføringen, men prøver å nå flest mulig gjennom de kanaler vi har til tilgang til.

Vi regner dessuten med at fornøyde kursdeltakere vil fungere som ”jungeltelegraf” når det gjelder videre informasjonsspredning om kursene og materialet.

4. Videre planer

Briskeby skole og kompetansesenter as har hele tiden forsøkt å dekke etterspørselen etter NMT– kurs, og vil fortsette med det i den grad vi har de faglige ressurser som trengs for å møte den økende etterspørselen. Vi har også mottatt ønsker og tips fra brukere og fagfolk som ser at det finnes behov for en videreutvikling av ytterligere NMT– materiell. Dette er spennende prosjekter som vi ønsker å arbeide videre med.

5. Vedlegg

Vedlegg 1. Artikkel om NMT i magasinet Statped nr. 1/09

Vedlegg 2. Vis meg hva du sier! hefte 1, sideeksempler

Vedlegg 3. Vis meg hva du sier! hefte 2, sideeksempler

B-postabonnement

Returadresse:

Utdanningsdirektoratet
Postboks 2924 Tøyen, 0608 Oslo.

Nytt kursmaterieill i norsk med tegnstøtte

Materiellet består av kurshefte og fem forskjellige spill. Spillene skal bidra til å gjøre det morsommere og lettere å lære tegn.

Heftet «Vis meg hva du sier» er delt inn i fire leksjoner, hvor hver leksjon er beregnet til å vare i tre timer.

Hørselsfaglige kompetansesentre har i flere år gitt opplæring i norsk med tegnstøtte (NMT). Det har imidlertid vært lite materieill å hente ideer fra. Briskeby skole og kompetansesenter as har erfaring i å holde både grunnkurs og oppfølgingskurs i NMT for voksne. Nyutviklet materieill til grunnkurset er ferdig i disse dager. Materiellet til oppfølgingskurset, eller trinn 2, skal være ferdig høsten 2009.

NMT er en metode for å visualisere talen. Brukeren kommuniserer med vanlig norsk tale, og tar i bruk mimikk og kroppsspråk for å understreke innholdet. I tillegg brukes tegn fra døves tegnspråk. Brukeren setter tegn til de viktigste, mest meningsbærende ordene i setningen, og bruker mimikk for å understreke budskapet.

NMT er ikke et selvstendig språk, men en kommunikasjonsmetode som kombinerer tale, mimikk, tegn og kroppsspråk. Døves tegnspråk er imidlertid et selvstendig språk som skiller seg fra norsk talespråk i oppbygging, grammatikk og kultur.

Når døve kommuniserer, bruker de tegn og mimikk/kroppsspråk, mens stemmebruken kuttes ut. Norsk tegnspråk brukes i første rekke av personer som er født døve, eller som er blitt døve tidlig i barneårene.

Det finnes mange grupper som kan ha stor nytte av en mer visuell kommunikasjon. NMT stimulerer både hørselen (gjennom talen) og synet (gjennom bruk av mimikk/kroppsspråk og tegn), slik at mottakeren kan oppfatte budskapet med to sanser i stedet for én.

For en person som blir döv eller sterkt tunghørt etter først å ha lært norsk talespråk, vil det være naturlig å fortsette å bruke talespråket. Mange har en så alvorlig hørselsnedsettelse at de i liten grad kan oppfatte tale, selv med tekniske hjelpemidler. For denne gruppen vil det å lære NMT være til stor hjelp i kommunikasjonen med andre.

Mennesker med språk- og kommunikasjonsvansker og eldre med svekket hørsel og dårlig motorikk (der pleiepersonellet behersker metoden) kan også ha nytte av NMT. ■

NMT-materieill

Hefte koster 250 kroner, og spillkort koster 200 kroner. Materiellet kan bestilles ved å sende e-post til: briskeby@statped.no
For mer informasjon, kontakt Marit Gaudernack, telefon 32 22 65 00.

BESØK VÅR WEB-PORTAL: www.statped.no

Vedlegg 2

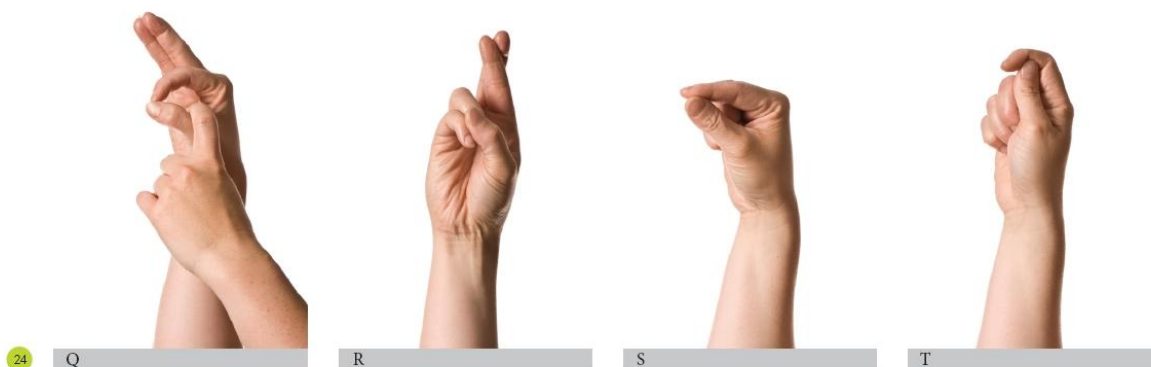
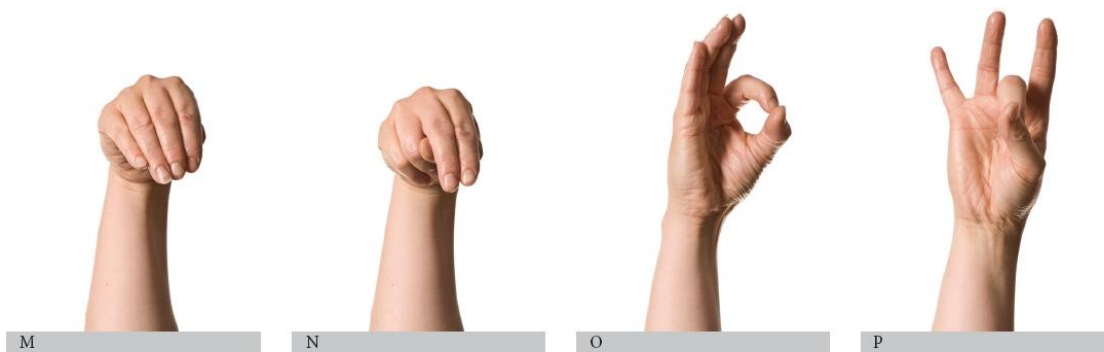
En innføring i norsk med tegnstøtte NMT

Vis meg hva du sier!

Kurshefte i visuell kommunikasjon.
Trinn1.

BRISKEBY skole og kompetansesenter as

ALFABETET

Grønn (a)

Grønn (b)

Gul (a)

Gul (b)

Grå

NYTTIGE TEGN

Mann

Dame

Gutt

Jente

Voksen

Vedlegg 3

En innføring i norsk med tegnstøtte NMT

Vis meg hva du sier!

Kurshefte i visuell kommunikasjon.
Trinn2.

BRISKEBY skole og kompetansesenter as

SAMTALE

A collage of Polaroid-style photographs depicting various outdoor activities and nature scenes. The photos include: a close-up of hiking boots on a rocky path; two hikers with backpacks in a forest; a red fox in a wooded area; a campfire with logs and stones; a woodpecker on a tree trunk; several colorful tents in a campsite; a person in a red life jacket in a canoe on a lake; and a group of hikers with large backpacks on a dirt trail.

Mikrobølgeovn

Grill (Roterer vekselvis i håndledet)

Komfyr

Kaffemaskin

Vifte

